

Sławomir Sobotka

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Katedra Architektury Krajobrazu i Agroturystyki
slaw116@wp.pl

PRÓBA WYZNACZENIA OBSZARÓW O NAJWYŻSZYM STOPNIU WYKORZYSTANIA TURYSTYCZNEGO JAKO PRZESŁANKI DO REGIONALIZACJI TURYSTYCZNEJ POLSKI

Zarys treści: W artykule dokonano krótkiego przeglądu propozycji (20) regionalizacji (lub prób delimitacji najatrakcyjniejszych obszarów pod względem wypoczynkowym) turystycznych części lub całej Polski, które powstały w latach 1938–2012. Przeanalizowano też wybrane definicje regionów turystycznych i omówiono wskaźniki, które są proponowane przy delimitacji regionów (obszarów) turystycznych. Podjęto również próbę wyznaczenia obszarów o najwyższym stopniu wykorzystania turystycznego, w części wzorowaną na koncepcji M.I. Mileskiej (1908–1988). Zawiera ona naukowe (precyzyjne) kryteria wyznaczania regionów turystycznych. Podnoszona przez badaczy (częściowa) nieaktualność jej opracowania, wynika nie tyle z zastosowanych metod, co z liczby regionów turystycznych i zajmowanego przez nie obszaru. Należy to uznać za zrozumiałe, biorąc pod uwagę, że regionalizacja powstała na początku lat 60. XX w. Ważnym głosem w podjętej dyskusji jest również najnowsza regionalizacja turystyczna Polski, którą opracowała M. Durydiwka.

Słowa kluczowe: regiony turystyczne, regionalizacja turystyczna, kryteria wyznaczania regionów turystycznych, wskaźniki funkcji turystycznej.

1. WPROWADZENIE

Delimitacja regionów turystycznych stanowi istotne zagadnienie współczesnej geografii turystyki. Wspomniana kwestia, choć stosunkowo trudna, ma duże znaczenie teoretyczne i praktyczne. Z drugiej strony nie wypracowano jednej, obowiązującej definicji regionu turystycznego. Potwierdza to J. POTOCKI (2009), który stwierdza, że choć często używa się nazwy „region turystyczny”, to powoduje ona liczne wątpliwości, co do jego istoty i właściwości.

W literaturze przedmiotu zdecydowana większość autorów uważa region turystyczny za kategorię obiektywnie występującą: M. ORŁOWICZ (1938), M.I. MILESKA (1963), A. BAJCAR (1969), Z. FILIPOWICZ (1970), J. WARSZYŃSKA, A. JACKOWSKI (1978), W. DEJA (1982), Z. KRUCZEK (2002), S. LISZEWSKI (2009).

2. PRZEGLĄD LITERATURY

Region turystyczny może być rozpatrywany w trzech kontekstach (MAZURSKI 2009):

- region turystycznego zagospodarowania (zainwestowania);

- region ruchu turystycznego (aktywności turystycznej);
- region atrakcyjności turystycznej.

Na przestrzeni lat powstało wiele definicji regionu turystycznego. M.I. MILESKA (1963) definiuje region turystyczny jako obszar o wysokich walorach turystycznych, na którym koncentruje się ruch turystyczny. Z kolei według K. MAZURSKIEGO (2009), region turystyczny to część przestrzeni fizycznej objęta lub mogąca być objęta ruchem turystycznym. Najpełniejsze definicje regionu turystycznego przedstawiali: J. WARSZYŃSKA, A. JACKOWSKI (1978), A. KORNAK, A. RAPACZ (2001) i S. LISZEWSKI (2002).

J. WARSZYŃSKA i A. JACKOWSKI (1978) stwierdzili, że jest to obszar pełniący funkcje turystyczne na zasadzie pewnej jednorodności cech środowiska geograficznego oraz wewnętrznych powiązań usługowych. Obejmuje on obszary o wysokich walorach turystycznych oraz dobrze rozwiniętej infrastrukturze turystycznej i dostępności komunikacyjnej. A. KORNAK, A. RAPACZ (2001) mówili o walorach turystycznych (które wpływają na ruch turystyczny), sieci transportowej i zagospodarowaniu turystycznym.

Z kolei S. LISZEWSKI (2002) pisał, że jest to obszar, który charakteryzuje się atrakcyjnymi walorami turystycznymi, głównie naturalnymi oraz odpowiednim zagospodarowaniem, na którym koncentruje się ruch turystyczny. Ważną cechą jest też jego wewnętrzna spójność i powiązania, których intensywność wyznacza granice regionu.

Istotne jest również (co wywołuje spory) to, jak rozpatrywać region turystyczny: w układzie obszarów fizycznogeograficznych czy jednostek administracyjnych?

M. DURYDIWKA (2012) podała, że wyznaczanie regionów za pomocą granic administracyjnych jednostek terytorialnych jest zbieżne z koncepcją analityczną regionu. Regionalizacja jest metodą klasyfikacji w ujęciu przestrzennym, a region analityczny – zgeneralizowanym przestrzennie zbiorem lub klasą, a nie realnym układem występującym w rzeczywistości (CHOJNICKI 1996).

Kolejną kwestią pozostaje pytanie, jakie cechy wziąć pod uwagę przy charakteryzowaniu regionu turystycznego? W literaturze dominuje wielkość bazy noclegowej (WYSOCKA 1975, DRZEWIECKI 1980, BIDERMAN 1981, JACKOWSKI 1981, MATCZAK, SULIBORSKI 1984, WARSZYŃSKA 1985, FARACIK 2006, DEREK 2008) i ruch turystyczny (JACKOWSKI 1981, MATCZAK 1982, WARSZYŃSKA 1985, FISCHBACH 1986, LISZEWSKI 1987, FARACIK 2006, DEREK 2008). W mniejszym stopniu są to: wielkość zatrudnienia w usługach turystycznych bądź dochody uzyskane z turystyki (JACKOWSKI 1971, DRZEWIECKI 1980, SWIANIEWICZ 1989, DEREK 2005) oraz wielkość i sposób użytkowania terenu (MATCZAK 1982, MATCZAK, SULIBORSKI 1984).

Większość z 20 regionalizacji turystycznych, które powstały w XX i XXI w. w Polsce jest pozbawiona naukowego uzasadnienia. Wynika to z kierowania się intuicją autora (arbitralności) i przyjmowania na ogół własnych (subiektywnych) kryteriów, które nie są poparte danymi liczbowymi. Są to granice administracyjne województw (FILIPOWICZ 1970), walory turystyczne i zagospodarowanie (BAJCAR 1969, BAR, DOLIŃSKI 1970), wskazania fizjologii wypoczynku (WYRZYKOWSKI 1975), ocena środowiska geograficznego oraz zagospodarowania (Plan zagospodarowania turystycznego Polski 1973), rodzaj i ranga funkcji turystycznych (LEŚKO, KLEMENTOWSKI 1979), przesłanki historyczne, administracyjne i „uturystycznienie” (DĘBSKI 1979), bonitacja walorów, ocena bazy (BARTKOWSKI 1982), analiza produktu turystycznego (D’LITTLE 1994), umowy wojewodów (Urząd Kultury Fizycznej i Turystyki 1994), przyjazdowy ruch turystyczny (Instytut Turystyki 1994), koncentracja ruchu turystycznego (LIJEWSKI, MIKUŁOWSKI, WYRZYKOWSKI 1998) oraz dominujący typ przestrzeni turystycznej, funkcje turystyczne i sezonowość ruchu turystycznego (LISZEWSKI 2009).

Regiony turystyczne we wspomnianych opracowaniach odnoszą się do zbyt dużych obszarów: województw (FILIPOWICZ 1970, DĘBSKI 1979, KRUCZEK 2002), makroregionów lub regionów (KRUCZEK, SACHA 1977, Instytut Turystyki 1994, LIJEWSKI, MIKUŁOWSKI, WYRZYKOWSKI, 1998, KRUCZEK 2002) czy obszarów (ziem) w ujęciu historycznym (BAR, DOLIŃSKI 1970, DĘBSKI 1979). Z kolei S. LISZEWSKI (2009) wyróżnił trzy rodzaje regionów turystycznych: wypoczynkowo-rekreacyjne (15), metropolitalne (8), tj. związane z 10 dużymi miastami Polski oraz turystyki krajoznawczej (pozostałe obszary kraju).

Tak przeprowadzone delimitacje powodują, że cały lub niemal cały obszar Polski można uznać za jeden wielki region turystyczny. To podejście wydaje się niewłaściwe z dwóch powodów. Po pierwsze obszar kraju jest bardzo nierównomiernie nasycony (lub jej brak) infrastrukturą turystyczną. Wynika to z faktu, że ruch turystyczny wykazuje silną koncentrację przestrzenną. Po drugie zdecydowana większość regionalizacji nie uwzględnia walorów środowiska przyrodniczego, co ma znaczenie przy tworzeniu klasycznych regionalizacji turystycznych.

Dorobek polskiej geografii turystycznej w zakresie regionalizacji turystycznej jest znaczny, ale nadal brakuje współczesnej akceptowalnej regionalizacji. Na naukowych kryteriach opierają się regionalizacje turystyczne Polski zaproponowana przez M.I. MILESKĄ (1963) i M. DURYDIWKĘ (2012).

Porównanie wybranych regionalizacji turystycznych pozwala na ich klasyfikację, według celów dla jakich je sporządzono, np. na potrzeby ochrony środowiska, dydaktyki czy gospodarki przestrzennej. W pewnym stopniu na ostateczny wynik regionalizacji wpływa również cel, a przede wszystkim przyjęte założenia.

3. REGIONALIZACJA TURYSTYCZNA POLSKI WEDŁUG M.I. MILESKIEJ

W roku 1963 M.I. Mileska dokonała pierwszej naukowej regionalizacji turystycznej Polski. Autorka oparła się na trzech elementach: bonitacji walorów turystycznych, zagospodarowaniu turystycznym (baza noclegowa) i wielkości ruchu turystycznego. Wyróżniła 21 regionów wypoczynkowo-turystycznych (rys. 1 i tab. 1) oraz 11 potencjalnych. Wśród potencjalnych regionów wypoczynkowo-turystycznych wyróżniono: olsztyński, olecko-rajgrodzki, drawsko-szczecinecki, barlinecko-myśliborski, zbąszyński, kruszwicko-gnieźnieński, obornicko-wągrowiecki, region Roztocza, głucholański z Pokrzywną, myślenicko-limanowski oraz region Bieszczadów.

Rys. 1. Regiony wypoczynkowo-turystyczne wyróżnione przez M.I. MILESKĄ (1963) na tle gmin turystycznych (o liczbie miejsc noclegowych 500 i więcej)
Źródło: opracowanie własne

Na rys. 1 przedstawiono również stan aktualności opracowania M.I. MILESKIEJ (1963), odnosząc go do współcześnie wyróżnionych gmin turystycznych (o liczbie miejsc noclegowych 500 i więcej). W trakcie 50 lat zaszły niewielkie zmiany na północy i południu kraju. Większość gmin wiąże się z regionami wyróżnionymi przez M.I. Mileską.

Z kolei w zachodniej Polsce przybyło obszarów, które można uznać za nowe regiony turystyczne.

Wyróżnione przez M.I. Mileską regiony wypoczynkowo-turystyczne zajmują obszar 25 185 km² (8% powierzchni kraju). Według wspomnianej autorki, na podstawie sporządzonej bonitacji środowiska geograficznego aż 35% powierzchni kraju posiada atrakcyjny krajobraz naturalny. Uwzględniając przyjętą skalę punktową wydaje się, że autorka zaliczyła tutaj również tereny o przeciętnych walorach turystycznych. Niezależnie od przyjętego układu odniesienia obszary

atrakcyjne pod względem przyrodniczym zostały zagospodarowane. M.I. Mileska czyni również w swoim opracowaniu następującą uwagę: „Zainwestowanie turystyczne Polski w ogólnym sensie pokrywa się z najatrakcyjniejszymi typami krajobrazu naturalnego [...]. Zainwestowanie jest jednak nierównomierne i nieproporcjonalne do skali atrakcyjności”. Ponadto niektóre z wydzielonych regionów cechują się niewielkim zainwestowaniem. „Wydzielony jako region, obszar gorlicki nie znajduje potwierdzenia w wielkości ruchu, jest bardzo słabo zainwestowany, a wobec tego mało wykorzystany” (MILESKA 1963, s. 106). Podobnie jest z regionem rymanowskim, świętokrzyskim i augustowsko-suwańskim. Dyskusję również może budzić fakt wydzielenia mikroregionu brodnickiego.

Z kolei rozpatrywanie przez autorkę poziomu zagospodarowania turystycznego regionu z perspek-

Tab. 1. Regiony wypoczynkowo-turystyczne według M.I. Mileskiej (1963)

Nazwa regionu	Powierzchnia (w km ²)
Szczeciński	470
Kołoński	550
Gdański	500
Suwalsko-augustowski	1 260
Wielkich Jezior Mazurskich	2 800
Łlasko-ostródzki	740
Brodnicki	180
Kościerzynsko-kartuski	3 200
Łagowski	980
Krakowsko-częstochowski	1 270
Świętokrzyski	1 900
Kazimiersko-nałęczowski	250
Żywiecki	2 400
Tatrzańsko-podhalański	600
Sądecki	1 100
Gorlicki	1 050
Rymanowski	1 300
Gorczańsko-lubański	600
Jeleniogórski	1 250
Wałbrzyski	820
Kłodzki	1 965
Suma	25 185

Źródło: opracowanie własne na podstawie M.I. MILESKA (1963).

tywy trzech form turystyki: ruch wypoczynkowo-turystyczny, turystyczno-krajoznawczy oraz turystykę kwalifikowaną, jest nie do końca trafny. W tym znaczeniu, że sama autorka podkreślała, iż ruch turystyczno-krajoznawczy ma najszerszy zasięg, bo oprócz środowiska przyrodniczego, koncentruje się również na obiektach turystycznych.

Trudno się zgodzić z twierdzeniami, że omawiana regionalizacja turystyczna jest zupełnie przestarzała. Obecnie wymaga ona korekty dotyczącej liczby, rozmieszczenia i zasięgu regionów turystycznych.

Biorąc powyższe pod uwagę wydaje się, że najtrafniej poziom rozwoju regionów turystycznych opisuje turystyka pobytowa i związany z nią poziom zagospodarowania turystycznego – wyrażony liczbą miejsc noclegowych. W innej sytuacji – przyjęcia dodatkowych danych – powierzchnia regionów turystycznych powiększa się i obejmuje tereny w mniejszym (lub żadnym) stopniu zainwestowane turystycznie. Tak też jest w przypadku regionalizacji turystycznej sporządzonej przez M.I. Mileską. Na przykład wydzielony region Wielkich Jezior Mazurskich zajmuje powierzchnię 2800 km². Z kolei zgodnie z podziałem fizyczno-geograficznym Polski według J. KONDRACKIEGO (2000) liczy on mniej, bowiem 1732 km². Wzorując się na podanym przykładzie i przyjmując, że wydzielone regiony wypoczynkowo-turystyczne mają o 38% zawyżoną powierzchnię, to okazuje się, że obszar 16 regio-

nów (pomijając wymienione regiony słabo wykształcone) zajmuje 12 087 km² (3,9% obszaru Polski). Oznacza to, że jest on o ponad 50% mniejszy od początkowo wyznaczonego. W związku z powyższym trudno również zgodzić się z częścią przytoczonej na początku rozdziału definicji K. Mazurskiego mówiącej, że za region turystyczny można uznać przestrzeń fizyczną, mogącą być objętą ruchem turystycznym.

4. REGIONY TURYSTYCZNE ZWIĄZANE Z OBSZARAMI WIEJSKIMI W POLSCE

Oprócz regionalizacji M.I. Mileskiej warto zapoznać się z opracowaniem M. DURIDYWKI (2012). Na podstawie wartości miernika według Z. ZIOŁY (1973, 1985), który wyniósł Ft > 0,046, autorka zaproponowała wydzielenie w 1995 r. 40 regionów turystycznych, zaś w 2005 r. ich liczba wyniosła 34. Należy podkreślić, że sposób konstrukcji miernika zaczerpnięto z geografii przemysłu.

Spośród analizowanych 2168 gmin w pierwszym przypadku wiejskich gmin turystycznych było 493, z tego 418 gmin było skupionych w obrębie 40 regionów. W drugim przypadku było 476 wiejskich gmin turystycznych, w tym 372 skupione w 34 regionach.

Przedstawiony podział wykazuje liczne zalety, z których najważniejszą jest skonstruowanie miernika służącego do wydzielenia regionów turystycznych. Składało się na niego pięć kategorii są to: liczba miejsc noclegowych przypadająca na jeden obiekt, liczba miejsc noclegowych przypadająca na 1000 mieszkańców, liczba miejsc noclegowych całorocznych (%), liczba korzystających z noclegów przypadająca na 1000 mieszkańców, liczba udzielonych noclegów na 1000 mieszkańców. Szósta kategoria dotyczyła zaś średniego czasu (w dniach) pobytu turysty. W ten sposób zaproponowano, co należy uznać za oryginalny pomysł, dziewięć kategorii regionów turystycznych (ze względu na czas pobytu turystów). Przyjęto również pewne minimum wyznaczania regionu turystycznego (obszar trzech gmin). Poza tym dane za lata 1995 i 2005 pozwalają przedstawić omawiane zjawisko w sposób dynamiczny.

Należy podkreślić, że w trakcie stosunkowo niedługiego okresu czasu (okres 1995–2005) liczba regionów zmalała o sześć. Ponadto w latach 1995–2005 liczba regionów, których powierzchnia uległa zmniejszeniu wyniosła 16, zaś 13 regionów zwiększyła się. Według M. DURIDYWKI (2012), zmniejszanie się powierzchni regionów turystycznych związanych z obszarami wiejskimi jest z jednej strony odzwierciedleniem osłabienia funkcji turystycznej (spadek liczby obiektów noclegowych) w wielu gminach, z drugiej zaś –

rozproszenia przestrzennego gmin o co najmniej średnim poziomie rozwoju funkcji turystycznej. Ponadto we wspomnianym okresie wzrosła liczba gmin turystycznych, cechujących się krótszymi (od jednego do trzech dni) pobytami turystycznymi (z 41 do 55%). Spadła liczba regionów z dłuższymi okresami pobytowymi (od ośmiu dni i powyżej) – z 27,6 do 7,1%.

W związku z powyższym otwarte pozostaje również pytanie, od jakiej wartości miernika region można uznać za turystyczny? Dodatkową kwestią pozostaje też fakt, że wszystkie wskaźniki (5) dotyczą jednego elementu, tj. bazy noclegowej. Jednak można przyjąć je za wystarczające, biorąc pod uwagę to, że posługuje się nim większość wcześniej cytowanych autorów.

Dla przykładu, w województwie warmińsko-mazurskim wśród gmin turystycznych najwyższą oceniono w 2005 r. gminę Ostróda ($Ft > 0,4372$), zaś najniższą – gminę Godkowo ($Ft > 0,0499$). Różnica jest dziewięciokrotna. Z kolei w skali Polski najwyższą oceniono gminę Mielno ($Ft > 2,7056$). W stosunku do gminy Godkowo jest to różnica 54-krotna.

Ogólna powierzchnia wydzielonych regionów wyniosła w 1995 r. 76 345,5 km², zaś w 2005 r. 73 257,7 km². Niewielkim minusem opracowania jest brak uwzględnienia małych miast (do 5 tys. mieszkańców) o charakterze turystycznym. Niewiele różnią się one od dobrze zagospodarowanych terenów wiejskich.

5. PROPOZYCJA WYZNACZENIA OBSZARÓW O NAJWYŻSZYM STOPNIU WYKORZYSTANIA TURYSTYCZNEGO

W publikacji T. LIJEWSKIEGO, B. MIKUŁOWSKIEGO i J. WYRZYKOWSKIEGO (2008) podano, że w Polsce było 206 gmin (dane za 2005 r.) o liczbie miejsc noclegowych przynajmniej 500, w tym 78 gmin miejskich. Stanowiło to w 2013 r. 8,3% ogółu gmin w kraju. Zaproponowano, aby wziąć pod uwagę gminy, w których liczba miejsc noclegowych wynosi przynajmniej 500. W skali Polski rozrzut między gminami (poza największymi miastami) wynosi od kilkudziesięciu do 13 tys. miejsc noclegowych. Dodatkowym elementem są w przypadku gmin miejskich warunki środowiska przyrodniczego (zagospodarowane obszary leśne, plaża miejska), które umożliwiają rozwój turystyki pobytowej. Dlatego odrzucono możliwość wytypowania regionów turystycznych z kilku gmin (8) w obrębie Warszawy i konurbacji katowickiej (6 – Gliwice, Katowice, Rybnik, Sosnowiec, Tychy i Zabrze). Nie włączono do regionów turystycznych również Elku, Elbląga, Piotrkowa Trybunalskiego, Gniezna, Piły, Bełchatowa, Puław, Lublina, Zamościa i Gorzowa Wielkopolskiego.

Do dalszych badań przyjęto 189 gmin. Wzięte po uwagę kryterium (próg 500 miejsc noclegowych), pomimo swojej arbitralności, wydaje się optymalne; różnica jest 26-krotna (między progiem 500 a największą liczbą miejsc noclegowych – 13 tys.). Pozwala ono nawiązać do ogólnego rozmieszczenia regionów turystycznych zaproponowanych przez M.I. Mileską i unika się nadmiernego rozdrobnienia (wydzielania ich dużej liczby) regionów turystycznych. Ponadto najpowszechniej stosowany wskaźnik Baretje'a-Deferta, do określenia poziomu rozwoju turystycznego miejscowości czy regionu nie sprawdziłby się w tym przypadku. Niezależnie od faktu, że jest on częściowo krytykowany za brak uwzględniania drugich domów na danym obszarze czy stopnia wykorzystania bazy noclegowej. Z drugiej strony jego zaletą jest prostota. Poza tym inne proponowane wskaźniki nie dają gwarancji bardziej obiektywnego opisu poziomu rozwoju ruchu turystycznego.

W warunkach polskich J. WARSZYŃSKA (1985) zaproponowała jego modyfikację, tj. obniżenie jego wartości ze 100 do 50 (w przypadku minimalnego progu dla miejscowości turystycznych). W ten sposób według danych za 2005 r. osiągnęłaby go w Polsce znikoma liczba gmin (19). Byłyby to: Rewal (314), Krynica Morska (307), Łeba (296), Dziwnów (284), Mielno (262), Stegna (180), Ustronie Morskie (134), Karpacz (134), Międzyzdroje (128), Ślesin (102), Ustka (98), Jastarnia (86), Szklarska Poręba (74), Postomino (71), Mikołajki (71), Władysławowo (61), Darłowo (59), Krasnobród (56) i Włodawa (52).

Opracowanie T. LIJEWSKIEGO, B. MIKUŁOWSKIEGO i J. WYRZYKOWSKIEGO (2008) zawiera również informację o tym, że obszary o wybitnych walorach turystycznych zajmują około 40 000 km² (12,8% obszaru Polski). Podaną wartość należy uznać za bardziej rzeczywistą, niż tę, którą zaproponowała M.I. Mileska.

Za region turystyczny (podobnie jak u M. Durydiwki) uznano obszar przynajmniej trzech gmin o liczbie miejsc noclegowych 500 i więcej w każdej z nich. Sąsiadują one ze sobą bezpośrednio lub dzieli je nie więcej niż jedna gmina, z liczbą miejsc noclegowych poniżej 500. Tak jest np. w obrębie suwalsko-augustowskiego regionu turystycznego. Ogółem spośród 127 gmin (5,1% ogółu gmin w 2013 r. w Polsce) wyodrębniono 21 regionów turystycznych. Zdecydowana większość z nich związana jest z tradycyjnymi obszarami turystyki pobytowej, tj. pojezierzami, wybrzeżem Bałtyku i obszarami górskimi (rys. 2).

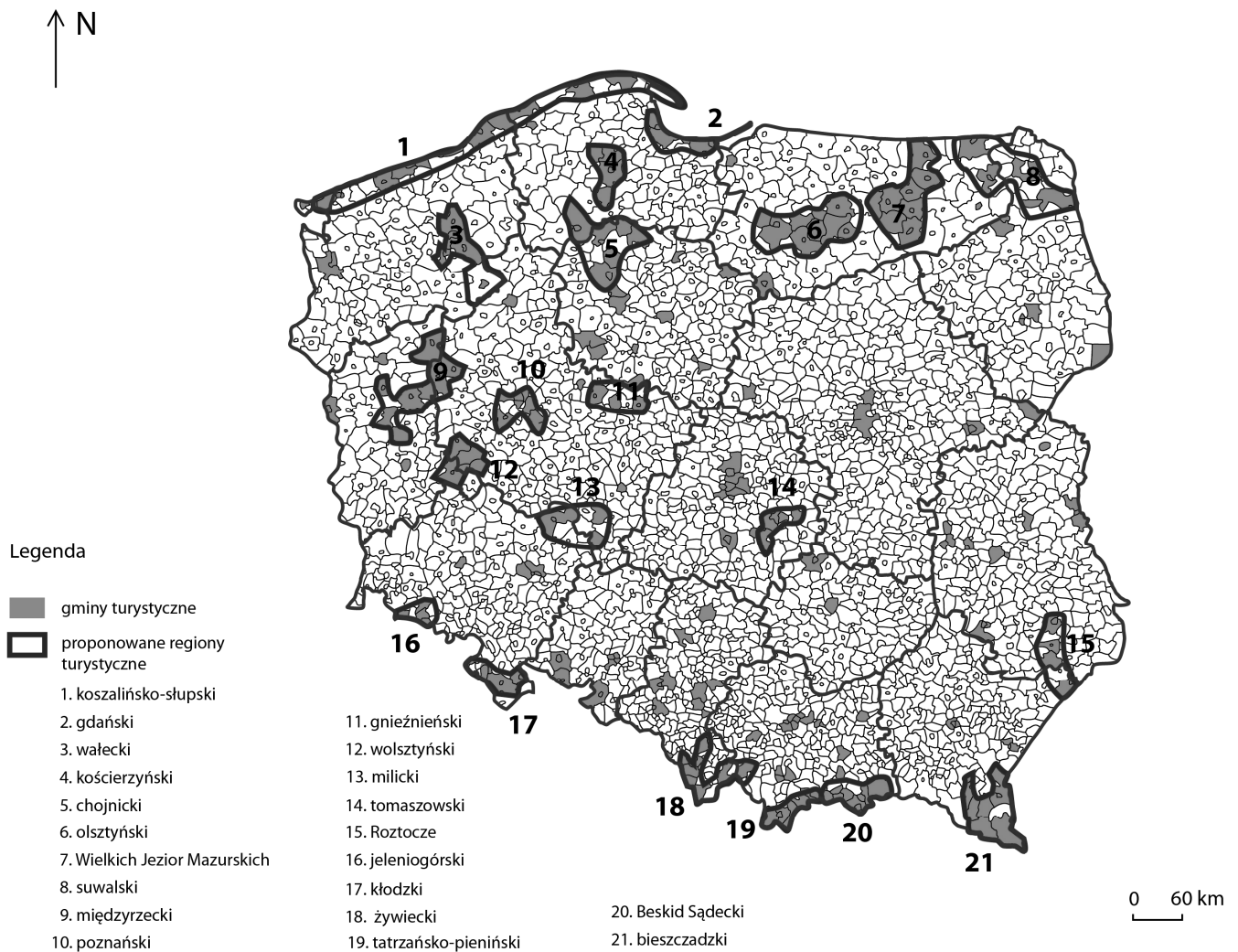
Nazwy regionów utworzono na podstawie nazwy największego pod względem liczby ludności miasta (albo dwóch miast o bardzo zbliżonej liczbie ludności) na danym obszarze lub nazwy regionu fizycznogeograficznego (np. Wielkich Jezior Mazurskich czy Roztocze). Powierzchnia tak wyznaczonych regionów (gmin ogółem) wynosi 21 881,7 km² (tab. 2).

Tab. 2. Propozycja obszarów o najwyższym stopniu wykorzystania turystycznego

Lp.	Nazwa obszaru turystycznego	Liczba gmin	Nazwy gmin	Obszar gmin ogółem (w km ²)
1.	Koszalińsko-słupski	22	Darłowo*, Dziwnów, Kołobrzeg*, Mielno, Międzyzdroje, Postomino, Rewal, Świnoujście, Trzebiatów, Ustronie Morskie, Wolin, Jastarnia, Krokowa, Łeba, Puck, Ustka*, Wicko, Władysławowo	2 467,3
2.	Gdański	6	Gdańsk, Gdynia, Sopot, Stęzna, Krynica Morska, Sztutowo	793,5
3.	Wałecki	3	Czaplinek, Połczyn Zdrój, Złocieniec	904,1
4.	Kościerzynski	4	Kościerzyna, Stężyca, Sulęcyno, Karsin	771,0
5.	Chojnicki	6	Chojnice, Tuchola, Śliwice, Osie, Lubiewo, Koronowo	1 244,9
6.	Olsztyński	10	Barczewo, Purda, Pasym, Olsztyn, Gietrzwałd, Stawiguda, Ostróda*, Miłomłyn, Olsztynek	2 220,5
7.	Wielkich Jezior Mazurskich	9	Giżycko*, Mikołajki, Mrągowo, Piecki, Ryn, Ruciane-Nida, Sorkwity, Węgorzewo	1 983,9
8.	Suwalski	5	Gołdap, Olecko, Suwałki, Plaska, Augustów	1 347,2
9.	Międzyrzecki	7	Drezdenko, Międzychód, Sieraków, Międzyrzecz, Pszczew, Łągów, Lubniewice	1 732,3
10.	Poznański	4	Poznań, Kórnik, Stęszew, Tarnowo Podgórne	725,0
11.	Gnieźnieński	3	Ślesin, Witkowo, Ostrowite	434,2
12.	Wolsztyński	4	Przemęt, Wijewo, Włoszakowice, Sława	741,2
13.	Milicki	3	Milicz, Przygodzice, Kobyla Góra	728,0
14.	Tomaszowski	4	Inowódz, Sulejów, Tomaszów Mazowiecki, Wolbórz	589,9
15.	Roztocze	3	Horyniec Zdrój, Susiec, Krasnobród	518,2
16.	Jeleniogórski	4	Szklarska Poręba, Karpacz, Podgórzyn, Jelenia Góra	305,1
17.	Kłodzki	5	Bystrzyca Kłodzka, Duszniki Zdrój, Kudowa Zdrój, Łądek Zdrój, Polanica Zdrój	528,6
18.	Żywiecki	7	Rajcza, Istebna, Wisła, Ustroń, Bielsko-Biała, Jeleśnia, Zawoja	808,4
19.	Tatrzańsko-pieniński	7	Kościelisko, Zakopane, Poronin, Bukowina Tatrzańska, Łapsze Niżne, Czorsztyn, Krościenko n. Dunajcem	679,5
20.	Beskid Sądecki	6	Szczawnica, Piwniczna Zdrój, Muszyna, Rytro, Krynica Zdrój, Uście Gorlickie	776,2
21.	Bieszczadzki	5	Lutowiska, Cisna, Baligród, Solina, Ustrzyki Dolne	1 582,7
Suma		127	-	21 881,7

* Gmina wiejska i miejska.

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 2. Obszary o najwyższym stopniu wykorzystania turystycznego (propozycja)
Źródło: opracowanie własne

Zawarta w tab. 2 powierzchnia obszarów o najwyższym stopniu wykorzystania turystycznego jest mniejsza od teoretycznie wyznaczonej powierzchni Polski o wybitnych walorach turystycznych. Było tak zarówno w latach 60. XX w. (opracowanie Mileskiej), jak i obecnie. Wynika to z faktu, że tereny atrakcyjne przyrodniczo (niezależnie czy będziemy je rozpatrywać w ramach regionu fizycznogeograficznego, czy jednostki administracyjnej) tylko w części nadają się pod zagospodarowanie turystyczne. Dotyczy to zwłaszcza zabudowy. Są to z reguły dobrze skomunikowane obszary bezleśne, położone w sąsiedztwie większych akwenów (np. jezior czy sztucznych zbiorników wodnych), dostępnej linii brzegowej morza czy z atrakcyjnymi widokami (np. w górach).

6. WNIOSKI

1. Brakuje jednej, wspólnej definicji regionu turystycznego. Dlatego należy, aby to ujednolicić, wyróżnić z obecnych definicji najczęściej wymieniane jego cechy. Są to: jednorodność obszaru pod względem fizycznogeograficznym, wielkość ruchu turystycznego, zagospodarowanie turystyczne i powiązania komunikacyjne.
2. Istnieje rozdźwięk między proponowanymi definicjami regionu turystycznego a możliwościami (dostępnymi danymi statystycznymi), jak zbadać i zdelimitować opisujące go cechy.
3. Ze względu na konieczność zastosowania danych statystycznych (liczbowych) regiony należy rozpatrywać w układzie gmin, a wiązać z regionami fi-

zycznogeograficznymi. Aby nie zwiększać (nie rozdrabniać) zbioru regionów turystycznych, ważne wydaje się przyjęcie minimalnego progu liczby gmin (np. trzech), od którego można go wyznaczyć.

4. Większość sporządzonych regionalizacji turystycznych nie ma charakteru naukowego. Wyznaczane regiony turystyczne są najczęściej zbyt duże powierzchniowo.
5. Do miana naukowych regionalizacji turystycznych pretendują opracowania M.I. Mileskiej (częściowo zdezaktualizowana) i M. Durydiwki. Są najmniej dyskusyjne i opierają się na danych liczbowych.
6. Istotny problem stanowi dobór i ranga wskaźników (a tym samym konstruowanie miernika, który w przypadku M. Durydiwki jest zapożyczony z innych nauk geograficznych), na podstawie których można wyróżnić region turystyczny. Najlepiej opisują go dane (co też wynika z ich powszechnej dostępności) dotyczące miejsc noclegowych (niezależnie od różnych wariantów, które podaje np. M. Durydiwka).
7. Niezmiennym problemem pozostaje ustalenie, od jakiej wartości wskaźnika można uznać, że dany obszar jest gminą turystyczną. Wydaje się, że należy to ściśle powiązać z obszarami o wybitnych i bardzo dobrych walorach środowiska przyrodniczego.
8. Regionalizacja M.I. MILESKEJ jest ściślej powiązana z obszarami najbardziej atrakcyjnymi pod względem przyrodniczym (w tym kierunku dąży również zaproponowana ocena obszarów przez autora), zaś propozycja M. DURYDIWKI wiąże się też częściowo z gminami o średnich walorach turystycznych. Stąd wynika ich mniejsza stabilność, co skutkuje zróżnicowaną liczbą i powierzchnią wydzielonych regionów turystycznych w latach 1995 i 2005. Ponadto wyróżnione przez M. Durydiwkę regiony zajmują aż trzykrotnie większy obszar niż wyróżnione przez M.I. Mileską, ich liczba jest również prawie dwukrotnie większa.

BIBLIOGRAFIA

- BAJCAR A., 1969, *Regiony turystyczne Polski*, „Geografia w Szkole”, z. 3-4.
- BAR R., DOLIŃSKI A., 1970, *Geografia turystyczna*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.
- BARTKOWSKI T., 1982, *Podstawowe elementy teorii regionalizacji turystycznej*, [w:] *Regionalizacja turystyczna Polski*, „Monografie”, nr 201, Akademia Wychowania Fizycznego, Poznań.
- BIDERMAN E., 1981, *Struktura i wykorzystanie bazy noclegowej w obiektach turystycznych i czasowo-wypoczynkowych województwa poznańskiego*, „Kronika Wielkopolski”, nr 1.
- CHOJNICKI Z., 1996, *Region w ujęciu geograficzno-systemowym*, [w:] T. Czyż (red.), *Podstawy regionalizacji geograficznej*, Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań.
- DEJA W., 1982, *Problemy regionalizacji turystycznej*, [w:] *Regionalizacja turystyczna Polski*, „Monografie”, nr 201, Akademia Wychowania Fizycznego, Poznań.
- DEREK M., 2005, *Rozwój turystyki na obszarach wiejskich a wpływy budżetowe gmin*, [w:] B. Sawicki, J. Bergier (red.), *Uwarunkowania rozwoju turystyki związanej z obszarami wiejskimi*, Wyd. PWSZ im. Papieża Jana Pawła II, Biała Podlaska.
- DEREK M., 2008, *Funkcja turystyczna jako czynnik rozwoju lokalnego w Polsce*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa (mps pracy doktorskiej).
- DĘBSKI L., 1979, *Regionalizacja turystyczna – uwagi do planu zagospodarowania przestrzennego kraju*, Zeszyty Naukowe Instytutu Turystyki, nr 7, Warszawa.
- DRZEWIECKI M., 1980, *Rola turystyki w rozwoju ekonomicznym wsi pomorskich*, Instytut Turystyki, Warszawa.
- DURYDIWKA M., 2012, *Czynniki rozwoju i zróżnicowanie funkcji turystycznej na obszarach wiejskich w Polsce*, Warszawa.
- FARACIK R., 2006, *Turystyka w strefie podmiejskiej Krakowa*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Jagielloński, Kraków.
- FILIPOWICZ Z., 1970, *Problemy ekonomiczne turystyki*, Sport i Turystyka, Warszawa.
- FISCHBACH J., 1986, *Wielkość i struktura ruchu turystycznego w Bieszczadzkim Parku Narodowym*, [w:] *Metody nauczania przedmiotów geograficznych w kierunkach turystycznych wyższych uczelni*, Jabłonna.
- JACKOWSKI A., 1971, *Wpływ turystyki na kształtowanie się dochodów ludności powiatu Nowy Targ*, „Folia Geographica”, ser. „Geographica-Oeconomica”, 4.
- JACKOWSKI A., 1981, *Typologia funkcjonalna miejscowości turystycznych (na przykładzie województwa nowosądeckiego)*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków.
- KONDRACKI J., 2000, *Geografia regionalna Polski*, Państwowe Wyd. Naukowe, Warszawa.
- KORNAK A., RAPACZ A., 2001, *Zarządzanie turystyką i jej podmiotami w miejscowości i regionie*, Wyd. Akademii Ekonomicznej im. O. Langego we Wrocławiu, Wrocław.
- KRUCZEK Z., SACHA S., 1977, *Geografia turystyczna Polski*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Kraków.
- KRUCZEK Z., 2002, *Atrakcje turystyczne. Metody oceny ich odbioru – interpretacja*, „Folia Turistica” nr 13, s. 37-61.
- LEŚKO R., KLEMENTOWSKI K., 1979, *Rejonizacja turystyczna (uwzględniająca nowy podział administracyjny), oraz określenie zasobów turystycznych podstawowych jednostek gospodarki przestrzennej w turystyce*, „Biuletyn Informacyjny” Instytutu Turystyki, nr 1.
- LIJEWSKI T., MIKUŁOWSKI B., WYRZYKOWSKI J., 1998, *Geografia turystyki Polski*, Polskie Wyd. Ekonomiczne, Warszawa.
- LIJEWSKI T., MIKUŁOWSKI B., WYRZYKOWSKI J., 2008, *Geografia turystyki Polski*, Polskie Wyd. Ekonomiczne, Warszawa.
- LISZEWSKI S., 1987, *Geneza i rozwój osadnictwa wypoczynkowego w otoczeniu Łodzi*, „Acta Universitatis Lodzensis. Turystyka”, nr 3, s. 33-54.
- LISZEWSKI S., 2002, *Przestrzeń turystyczna i osadnictwo turystyczne*, [w:] G. Gołembski (red.), *Kompendium wiedzy o turystyce*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa-Poznań.
- LISZEWSKI S., 2009, *Przestrzeń turystyczna Polski. Koncepcja regionalizacji turystycznej*, „Folia Turistica”, nr 21.
- D’LITTLE A., 1994, *Plan rozwoju krajowego produktu turystycznego*, Urząd Kultury Fizycznej i Turystyki, Warszawa.
- MATCZAK A., 1982, *Funkcja wypoczynkowa strefy podmiejskiej Łodzi*, ZGMIT Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź (mps).
- MATCZAK A., SULIBORSKI A., 1984, *Funkcja turystyczna regionu* Zbiornika Otmuchowskiego, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Geographica”, 3.

- MAZURSKI K., 2009, *Region turystyczny jako pojęcie*, „Folia Turistica”, nr 21.
- MILESKA M., 1963, *Regiony turystyczne Polski. Stan obecny i potencjalne warunki rozwoju*, „Prace Geograficzne”, nr 43, IG PAN, Państwowe Wyd. Naukowe, Warszawa.
- ORŁOWICZ M., 1938, *Podział Karpat polskich na grupy górskie z punktu widzenia turystycznego*, „Komunikaty Studium Turyzmu Uniwersytetu Jagiellońskiego”, nr 4.
- Plan przestrzennego zagospodarowania turystycznego Polski do 1990 roku*, 1971, Główny Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki i Instytut Turystyki, Warszawa.
- POTOCKI J., 2009, *Funkcje turystyki w kształtowaniu transgranicznego regionu górskiego Sudetów*, Wyd. WTN, Wrocław.
- SWIANIEWICZ P., 1989, *Sytuacja finansowa miast i gmin turystycznych*, „Biuletyn Informacyjny” Instytutu Turystyki, 2 (88).
- WARSZYŃSKA J., JACKOWSKI A., 1978, *Podstawy geografii turystyki*, PWN, Warszawa.
- WARSZYŃSKA J., 1985, *Funkcja turystyczna Karpat polskich*, „Folia Geographica”, vol. XVIII.
- WYRZYKOWSKI J., 1975, *Walory wypoczynkowe środowiska przyrodniczego Polski w świetle aktualnego stanu badań*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Turystyki”, nr 2-3.
- WYSOCKA I., 1975, *Funkcje turystyczne gmin w świetle wielkości i rodzaju bazy noclegowej*, „Biuletyn Informacyjny Instytutu Turystyki”.
- ZIOŁO Z., 1973, *Analiza struktury przestrzennej i form koncentracji przemysłu województwa rzeszowskiego w świetle wybranych mierników*, „Folia Geographica”, ser. „Geographica-Oeconomica”, 6.
- ZIOŁO Z., 1985, *Zastosowanie miernika syntetycznego w badaniach układów przestrzennych w geografii przemysłu*, Seminarium Sekcji Geografii Przemysłu PTG, WSP w Krakowie, Kraków.